

Perspektívy vývoje lidstva

Druhá přednáška

Dornach. 3. dubna 1921

GA 204

Rudolf Steiner

Omyly v pouhém myšlení a omyly, které pramení ze skutečností. Tyto, například teoretický materialismus, mohou mít také pro lidstvo prospěšnou stránku. Imaginací poznáváme budoucí síly hlavy, inspiraci budoucí síly soustavy rytmické a intuicí síly výměny látkové. Charakter imaginace a podstata vzpomínkového myšlení a předmětného poznání. Poznání a smrt.

Chtěl by jsem podotknout, že tato dnešní přednáška není součástí přednášek tohoto vysokoškolského kurzu⁶, ale chce v jistém smyslu navázat na to, co jsem uvedl včera večer. Včera šlo o to, abychom pohlédli na ono zvláštní vývojové utváření historického vývoje lidstva, které spadá do druhé poloviny 19. století. Šlo o to pohlédnout na vývojový impuls materialismu. Řekl jsem, že náš pohled nemá být zaměřen během těchto pozorování tak silně a všeobecně na materialismus, který opět požaduje zcela jiná hlediska, jako spíše na materialismus teoretický, na materialismus jako světový názor. A upozornil jsem na to, že je třeba vystupovat proti tomuto materialismu s dostatečnou kritikou, ale na druhé straně že byl tento materialismus nutnou fází v historickém vývoji lidstva a že nesmíme pouze hovořit o tom, že se má tento materialismus odmítat a zeje lidským zblouděním, nýbrž že tento materialismus chce být pochopen. Obě tyto věci se totiž zcela nevy lučují. A je právě důležité u takového pozorování rozšiřovat oblast představ, které se vztahují na pravdu a omyl, než se to obvykle děje. Hovoří se obvykle o tom, že člověk

muže v myšlenkovém životě logiky myslet a také nacházet pravdu. Ale nehovoří se již o tom, že muže podle okolností také pohled zaměřený na vnější svět nalézt ve vnější skutečnosti omyly. A jakkoli bude pro dnešní představy obtížné uznávat v přírodním dění omyly - což se ale chce stát také pomocí duchovní vědy - tak je přece dnešnímu člověku blízké uznávat za reálné omyly to, co se objevuje v běhu historického vývoje, co se jaksi projevuje ve společném sociálním životě lidstva, tylo omyly, které nechtějí být korigovány pouze logicky, ale které chtějí být chápány na základě svých podmínek při vzniku.

V myšlení máme jediné a pouze odmítat omyl. Máme se vymanit z omylu a dospět k pravdě. Jde-li ale o omyly, které koření v realitě, potom si musíme vždy říci, že tyto omyly mají také svou pozitivní úlohu, že mají jistým způsobem pro vývoj lidstva svou hodnotu. A tak nesmí být také pouze jednostranným filistrózním způsobem zatracován teoretický materialismus 19. století, ale musí být chápán ve svém významu pro celkový vývoj lidstva. Tento materialismus spočíval přece v tom - a co z něho zůstalo, existuje ještě dnes - že se člověk oddává svědomitému, přesnému zkoumání zevních materiálních skutečností, že se člověk staví jiným způsobem do tohoto světa skutečností a že potom nachází, vycházejíce z tohoto zkoumání světa skutečností, na které si silně zvyká, nachází životní pojetí, které směřuje k tomu, že existuje jen tento svět skutečností jako realita, že je vše to, co je duchovní, co je duševní, v podstatě je produktem, který' vyplývá z tohoto materiálního dění. Také toto životní pojetí bylo v jistém období nutné a nebezpečí existovalo jen tehdy, kdyby se na něm tvrdohlavě lpělo a kdyby další vývoj lidstva byl ovlivňován v době, ve které již musí vstupovat do lidského vědomí jiné obsahy.

Dnes chceme prozkoumat na čem vlastně spočívá tento vývojový impuls teoretického materialismu. K tomu dospějeme, když si na základě jistého hlediska ještě jednou postavíme před duši „trojčlennost lidského organismu“. Tuto trojčlennost lidského organismu jsem charakterizoval při nejrůznějších příležitostech. Řekl jsem: Máme rozlišovat v celém lidském organismu to, co můžeme nazvat zpočátku pro fyzického člověka organizací nervově-smyslovou, která má své sídlo především v lidské hlavě, ale jistým způsobem se rozprostírá v celém lidském organismu a proniká tak také ostatní články tohoto organismu. Potom máme druhý článek trojčlennosti lidského organismu a to soustavy rytmickou, z níž to nejdůležitější se nám ukazuje v rytmu dechu a krevního oběhu. A jako třetí článek máme organizaci výměny látek k níž patří také soustava úďů. Soustava úďů je u člověka soustavou pohybu a veškerý' pohyb

člověka je v podstatě jen výrazem jeho výměny látek. Bude me-li jednou umět probádat něco bližšího, co se vlastně děje ve výměně látek, když je člověk v pohybu, potom poznáváme tuto těsnou souvislost mezi lidskou soustavou údů a výměny látek.

Podíváme-li se ještě jednou na tyto tři soustavy trojčlennosti lidského organismu, potom můžeme pozorovat velký rozdíl, mezi těmito třemi soustavami. Včera jsem poukázal na to, jak si dva lidé se zcela rozdílným světovým názorem chtěli ujasnit pomoci stejné kresby to, co se vztahuje nejen k lidské organizaci hlavy, ale také k lidským představám. Upozornil jsem na to, co se mi jednou stalo, když jsem byl přítomný na jedné přednášce, kterou konal extrémní materialista. Tento materialista chtěl popisovat duševní život, ale místo toho popisoval vlastně jen lidský mozek, tedy popisoval jednotlivé části tohoto mozku, jejich spojovací vlákna atd.. Z tímto popisem obdržel jistý obraz, který' potom nakreslil na tabuli. Tento obraz byl pro něj jen výrazem toho, co se děje materiálně v lidském mozku, byl však pro něj současně také výrazem duševního prožívání, případně představování. Druhý člověk, který byl herbartovským filozofem, hovořil o představách, o asociacích představ, tedy o tom, jak působí jedna představ na druhou atd., a řekl, že může použít pro svůj výklad stejný obraz. Existuje zde. řekl bych, zcela empiricky něco, co je mimořádným způsobem zajímavé. Existuje zde to, že někdo, komu je duševní život pro pozorování alespoň v jeho představách - to musíme vždy u herbartismu dodat - něčím zcela reálným, že si to vysvětluje stejným obrazem, jak tento duševní život působí, jako někdo, kdo vlastně chce popisovat jen procesy v lidském mozku, tedy, že stejný obraz používá k popisu duševního života.

Tedy, co je podstatou takovéto věci? Podstatou je to, že lidský mozek je skutečně ve svém plastickém utváření mimořádně věrným otiskem toho, co můžeme označit jako život představ. V plastičnosti lidského mozku se projevuje skutečně život představ, řekl bych, takřka odpovídajícím způsobem. Abychom mohli ale tuto myšlenku skutečně domyslet do důsledku je potřeba ještě něco jiného. K tomu je nutné, abychom to, co se učíme v obyčejné psychologii jako řetězení představ, například v Herbartově psychologii, co se učíme jako řetězení představ v úsudku, ve vyvozování pomocí logiky atd., abychom se nezastavili jen u myšlenky, ale abychom to nechali alespoň ve fantazii - i když nemůžeme vystoupit k jasnovidným imaginacím - abychom to nechali potom alespoň ve fantazii vyústit do obrazu, tedy to, co je tkanivem logiky, co je tkanivem, které nám podává psychologie, tedy nauka o duši, o životě představ,

abychom to nechali alespoň vyústit do obrazu. Když skutečně docházíme k tomu, řekl bych, přetvořit logiku a psychologii malířsky-plasticky do obrazu, potom z toho vychází lidské utváření mozku. potom jsme nakreslili obraz, jehož uskutečněním je lidský mozek.

V čem to vlastně spočívá? Spočívá to v tom, že lidský mozek je skutečně stejně jako celá nervově-smyslová soustava otiskem něčeho imaginativního. A podivuhodnou stavbu lidského mozku poznáváme zcela teprve tehdy, jestliže umíme bádát imaginativním způsobem. Potom máme v tento mozek jakožto realizovanou lidskou imaginaci. Imaginativní poznání učí poznávat zevní mozek, tedy mozek, který poznáváme fyziologií a anatomii jakožto realizovanou imaginaci. To je zcela významná skutečnost.

Ale neměně významná je vedle toho zcela jiná skutečnost. Mějme nyní na jedné straně pevně na zřeteli následující: Lidský mozek je reálná lidská imaginace. Rodíme se již, i když nikoli s hotovým mozkiem, ale přece s tendencemi k růstu mozku, on se chce vyvíjet v tom směru, aby byl realizován imaginativním světem, chce se stát otiskem imaginativního světa. To je takřka to co je hotové na našem mozku, že je otiskem imaginativního světa. Do tohoto otisku imaginativního světa vpracováváme. to co je nyní životem představ v oné době, kterou procházíme mezi narozením a smrtí. V této době máme zážitky představ, představujeme si, proměňujeme vjemy v představy, usuzujeme, činíme závěry atd.. To vtiskujeme do našeho mozku. Co je to vlastně za činnost?

Jestliže žijeme v bezprostředním vnímání, jestliže jsme ve střídavém působení se zevním světem, jestliže otevíráme oči pro vnímání barev a žijeme společně s barvami, jestliže otevíráme své sluchové orgány pro vnímání tónů a žijeme společně s těmito tóny, jestliže zevní svět vnikající do nás skrze naše smysly jakoby zálivy našeho organismu pak v nás žije dále. Přijímáme do sebe tento zevní svět svým vnitřním životem. V tomto okamžiku ale. na který jsem již včera upozornil, kdy přestáváme s tímto bezprostředním prožíváním vnějšího světa, v onom okamžiku kdy odvracíme své oko od světa barev, ucho necháme být nepozorným vůči tónům zevního světa, nebo v okamžiku kdy tyto smysly obracíme k něčemu jinému. sestupuje to. co má konkrétní skutečnost - naše vzájemné působení se zevním světem během vnímání - do hlubin našich duší a může být ve vzpomínce opět vyneseno napovrch v obraze. Můžeme tedy říci: Během našeho života mezi narozením a smrtí rozděluje se podle představ' náš vzájemný styk se zevním světem na dvě části, na bezprostřední prožívání zevního světa ve vjemech a na prožívání přetvořených představ. Zde jsme jaksi

zcela odevzdání přítomnosti, zde přestává naše vnitřní činnost v přítomnosti. Pak ale tato vnitřní činnost dále pokračuje. Vymaňuje se z větší části nejprve z našeho vědomí, sestupuje dolů do nevědomí. může ale být znovu vynesena vzhůru do vzpomínkových představ. Jak zde v nás existuje?

To je bod, kdy jen bezprostřední nazírání, které může být získané v imaginaci, může poskytnout vysvětlení. Člověk, který' poctivě sleduje ve svém vědeckém usilování svou cestu, musí si bezpodmínečně říci: V okamžiku, kdy k němu přistupuje záhada vzpomínky, nemůže postoupit se svým bádáním ani o krok dále. Jestliže to, co se prožívá v bezprostřední přítomnosti sestupuje dolů do podvědomí a vymaňuje se to z obyčejného vědomí, takže to již nemůžeme dále sledovat. Jestliže se nyní příslušným způsobem pracuje v lidské duši pomocí oněch duševně- duchovních cvičení, o nichž bylo již častěji hovořeno v těchto pozorováních, pak se může dospět k tomu, že se již neztrácí pohled na pokračování bezprostředního prožívání vjemů a představ, které potom přechází do představ umožňujících vzpomínání, častěji jsem to již vysvětloval, jak prvním následkem, prvním výsledkem výstupu k imaginativním představám je to, že máme před sebou jako v mohutném životním tablu své zážitky od narození. Kdežto jinak plyne proud prožívání jen v nevědomí a jednotlivé představy, které přicházejí ve vzpomínkách se vynořují z tohoto nevědomého nebo podvědomého proudu polosnívou činností jdoucí vzhůru se tomu kdo vyvinul imaginativní představování, naskýtá možnost přehlédnout jakoby v obraze proud zážitku.

Řekl bych, že doba, která zde uplynula od našeho narození se vyjímá polom, jako sám samotný prostor. Vidíme v souvislosti obrazové formy to, co je jinak v podvědomí. Jestliže pozvedáme tímto způsobem k bezprostřednímu zrění to, co jinak mizí v podvědomí, potom můžeme pozorovat toto pokračování současných bezprostředních zážitků, vjemů a myšlenek až k představám, které se mohou stát vzpomínkami. Můžeme sledovat co se děje v lidské bytosti, řekněme, s nějakým zážitkem, který máme v představě od okamžiku, kdy jsme je j nejprve ztratili pro představování až k okamžiku, kdy si na něj opět vzpomínáme. Zde se stále děje od prožívání až ke vzpomínání něco v lidském organismu, co se pro imaginativní představování stává viditelným. stává se to viditelným v imaginacích. ale odhaluje se to nyní zcela zvláštním způsobem.

Myšlenky, které se zde ztratily jaksí do podvědomí, nepodněcují v tomto podvědomí činnost, která souvisí s naším životním impulsem růstu, ale podněcují v nás činnost, která souvisí s naším impulsem umírání. To je

významný výsledek, který' vyplývá pro imaginativní poznání na cestě, kterou jsem dnes mohl jen naznačit, že člověk nenavazuje svou v vzpomínkovou činnost, která vede k obnovování představových zážitků, zážitků vjemových, nenavazuje na to, co nás volá do života, co nás volá do fyzického života, co nám podporuje ve fyzickém životě trávení, takže nahrazujeme látky, které se staly nepoužitelnými látkami použitelnými atd.. Ne s touto vzestupnou životní soustavou člověka souvisí to. co posíláme jako vzpomínkovou sílu dolu do lidské bytosti, nýbrž to souvisí s tím, co v sobě neseme také již od narození, s čím se rodíme právě tak. jako s tím. čím žijeme a rosteme - souvisí to s tím, co se nám potom, shrnuto do jediného okamžiku, ukazuje pro celý organismus v umírání.

Umírání se jeví velkou záhadou jen do té míry; jestliže se nepozoruje v pokračujícím životě mezi narozením a smrtí. Neumíráme jen tehdy, smím-li se paradoxně vyjádřit - když umíráme, umíráme v podstatě v každém okamžiku svého fyzického života. A když se vytváří v našem organismu ona činnost, která vede ke vzpomínce jakožto vzpomínkové představy - a každé poznávání v obyčejném fyzickém životě je v podstatě připojené ke vzpomínce - a to té min do jaké se vytváří toto poznávání, do té míry stále umíráme. Tiché umírání, vycházející z naší organizace hlavy, je v nás stále přítomné. Jestliže právě provádíme tuto činnost, která pokračuje ve vzpomínce, začínáme tím neustále činnost umírání. Jen pracujeme proti této činnosti umírání silami růstu v ostatních člancích lidského organismu, ty překonávají ony síly umírání. Tak udržujeme život. Kdyby to záleželo na naší organizaci hlavy, na naší organizaci nervově-smyslové, tak by byl pro nás vlastně každý okamžik v životě okamžikem smrti. Jako lidé neustále přemáháme smrt, která jaksi proudí z naší hlavy do celého našeho organismu. Naš ostatní organismus působí proti této smrti. A teprve když naše ostatní organizace ochabuje stářím, nebo nějakým jiným poškozením, takže tento ostatní organismus nemůže působit proti usmrcujícím silám lidské hlavy, teprve tehdy nastává pro celý organismus smrt.

Ano. pracujeme vlastně v dnešním myšlení, v myšlení dnešní civilizace. s ry tmy, které leží vedle sebe jako bludné balvany, aniž správným způsobem poznáváme jednotlivé souvislosti. Do tohoto chaosu bludných balvanů musí vejít světlo našeho světa pojmů a představ. Na jedné straně máme lidské poznání, které je těsně spojené se schopností vzpomínky. Pohlížíme na toto lidské poznání a netušíme spřízněnost s představou, kterou máme o smrti. A protože tuto spřízněnost netušíme. Proto nám zůstává, co by se mohlo jinak v životě rozluštit, tak záhadným. Nedovedeme spojit to. co sc dá prožívat každý

den. s velkými mimořádnými okamžiky prožívání. Nedostatečný přehled o tom, co leží kolem v našem světě představ jako jakési úlomky, ten způsobuje, že se stal život postupně tak neprůhledným přes veškeré velké vymoženosti 19. století.

Obrátme nyní pohled na druhou soustavu, na druhy články lidské organizace, na soustavu rytmickou. Tato soustava rytmická existuje také v lidské organizaci hlavy. Nitro této lidské hlavy dýchá společně s organismem dýchání. To je již zevní fyziologická skutečnost. Ale dýchání lidské hlavy leží jaksi více v nitru, skryté před organizací nervově- smyslovou. Je překryté tím, co je hlavní věcí této organizace hlavy. Ale lidská hlava má také svou skrytou činnost rytmickou. Tato skrytá rytmická činnost se ukazuje především právě v lidské organizaci hrudi. v oněch činnostech lidského organismu, které mají svůj střed v orgánech srdce a plic. Pohlížíme-li ale na tuto organizaci, jak se nám zevním způsobem projevuje, tak nemůžeme v ní spatřovat stejným způsobem jako u organizace hlavy jako plastický obraz to, co existuje k tomu jako duševní protějšek. totiž citový život. Náš citový život se nám jeví již tehdy, když pozorujeme duševní prožívání jako něco více méně v sobě se rozplývajícího. U svých představ máme ostré kontury. Máme také opět zřetelné pojmy o asociacích představ. Ale nemáme stejným způsobem ostré kontury jednotlivostí svého citového života. Ten se hýbe a žije tak, že přechází jedno do druhého.

Nenajdeme nikde žádného herbartovce, který bude chtít charakterizovat to, co vytváří jako otisk citového života v podobné kresbě, jako kreslí anatom nebo fyziolog soustavu plic nebo soustavu srdečního oběhu. Zde již vidíme, že zde není mezi tím, co je vnitřně duševní a tím, co je zevní, takový vztah. Proto si můžeme také tuto souvislost duševního citového života s rytmickou soustavou uvést před duši imaginativním poznáním. K tomu je zapotřebí to, co jsem ve svých spisech charakterizoval jako poznání inspirativní. Z tohoto zvláštního druhu inspirativního poznání vyplývá, že citový život člověka má bezprostřední vztah k rytmické soustavě, a že právě tak jako soustava nervově-smyslová je přičleněna k životu představ, tak je soustava rytmická přičleněna k citovému životu člověka. Ale - řečeno jaksi přirovnáním - není voskový otisk citového života do rytmické soustavy takový, jako je soustava mozku voskovým otiskem života představ. Proto nemůžeme říci, že je snad dán v naší rytmické soustavě imaginativní otisk citového života. Naproti tomu musíme říci, že to, co se v nás vytváří jako rytmická soustava a, co v nás žije jako rytmická soustava to vzniklo - nyní zcela bez. přihlídnutí k jakémukoli lidskému poznání - světovou inspiraci.

Je to do nás vinspirované. Činnost, která je vykonávána v dýchání, v krevním oběhu, není přece jen něčím, co v nás žije uvnitř naší kůže, ale je světovým děním, jako je světovým děním blýskání a hřmění. Také svou rytmickou soustavou souvisíme se zevním světem. Vzduch, který' je nyní ve mně. byl předtím venku a vzduch, který nyní ve mně bude potom venku. Je klamnou představou věřit, že člověk žije jen uvnitř své kůže. Člověk žije jako článek onoho zevního světa, který se nachází okolo něho. A z tohoto světa je inspirované utváření jeho rytmické soustavy, která je v nejtěsnějším vztahu k jeho pohybům.

Jestliže nyní na to zaměříme náš pohled, potom můžeme říci: V lidské hlavě máme v podstatě nejprve uskutečnění jistého imaginativního světa, potom, řekl bych, pod tím. co se zde realizuje jako svět imaginativní. máme svět soustavy rytmické, tedy svět inspirativní. O své rytmické soustavě můžeme říci: Zde uvnitř je realizovaný' svět inspirativní.

A jak je tomu s naší soustavou výměny látek a údu? Výměna látek patří se soustavou údu dohromady, jak jsem to naznačil již předtím. Co se nám ukazuje v lidské soustavě výměny látek je v bezprostřední souvislosti s lidskou činností vůle. Ale tato souvislost se neodhaluje ani imaginativnímu ani inspirativnímu poznání. Nýbrž odhaluje se teprve poznání intuitivnímu, tedy tomu, co jsem nazval ve svých spisech „poznáním intuitivním“ z toho pochází jistá potřeba pohlížet na to, co se jeví zevně-materiálně ve výměně látek jako na realizaci světové intuice. Ale lato výměna látek existuje přece také v soustavě rytmické. Výměna látek rytmické soustavy se skrývá pod životním rytmem, jako se skrývá v lidské hlavě pod činností nervově-smyslovou životní rytmus.

U lidské hlavy máme realizovaný svět imaginace, pod ním je skrytý' svět inspirativní vzhledem k rytmu nacházejícímu se v lidské hlavě. Pod ním je ale také v hlavě výměna látek, tedy realizovaný svět intuice, takže sv. on hlavu můžeme pochopit teprve tehdy, když v ní spatřujeme splnutí realizované imaginace, inspirace a intuice. V soustavě rytmické, odpadá imaginativnost. zde je realizované jen to. co je inspirativní a intuitivní. A v soustavě výměny látek odpadá také inspirace, zde máme co činit jen s realizací intuice.

Tak neseme v sobě v této trojčlennosti lidského organismu nejprve organizaci hlavy jako otisk toho, o co usilujeme v poznání, v imaginaci. inspiraci a v intuici. Jestliže chceme pochopit lidskou hlavu potom si musíme říci: Máme-li jen zevní poznání, jež není ani imaginací, jež nedosahuje až k intuici, je třeba se s tímto poznáním, které je jen předmětné. které je získané ve vnějším světě, zastavit před lidskou hlavou. Neboť lidská hlava začíná projevovat ve své

vnitřní podstatě teprve imaginativnímu poznání, a za tím, co se zde projevuje, je potom něco hlubšího, co se ukazuje inspiraci a za tím je zase to, co se ukazuje intuici. Rytmická soustava není ještě přístupná pro imaginaci, ta se ukazuje teprve inspirativnímu poznání. A to, co je pod touto soustavou skryté, to je intuice. A výměnu látek bychom měli v lidském organismus vidět zcela nepochopitelnou. Správné stanovisko vůči lidské výměně látek nemůže být jiné než následující: Můžeme jen říci: Venku pozorujeme výměnu látek a snažíme se proniknout ji zákony předmětného poznání, přitom dosahujeme přírodního poznání zevní výměny látek. Ve stejném okamžiku, kdy se tato zevní výměna látek proměňuje, metamorfozuje v naši vnitřní výměnu látek, kdy se stává něčím zcela jiným, a kdy se stává tedy něčím, v čem žije, a co se ukazuje teprve intuici.

Museli bychom proto říci: Ve světě, který před námi leží nejprve smyslově, náleží k tomu nejnepochopitelnějšímu z nepochopitelného to. co konají uvnitř lidské kůže látky, které venku poznáváme pomocí fyziky, chemie atd.. Museli bychom si říci: Člověk musí vystoupit vzhůru k nejvyššímu duchovnímu poznání, jestliže chce poznávat, co se děje s látkami, na které tak pohlíží venku po jejich zevní stránce, co se s nimi vlastně děje v lidském organismu.

Tak vidíme, že je ve stavbě našeho organismu zpočátku činná trojnost. V této stavbě organismu je nejprve činné to. co se ukazuje poznání intuitivnímu, a co buduje organismus z látek světa. Mimo to je v tomto organismu činné to. co se ukazuje poznání inspirativnímu, co včleňuje do organismu výměny látek soustavu rytmickou. V tomto lidském organismu je dále činné to. co se ukazuje poznání imaginativnímu. a co se včleňuje jako soustava nervově-smyslová. Potom, když se tento organismus staví zrozením do fyzického světa země, potom se vyvíjí to, co je jaksí skrze něj hotové, dále, když člověk vyvíjí mezi narozením a smrtí předmětné poznání. Ale viděli jsme na tomto předmětném poznání, že je spojené s činností rozpomínání, a že tato činnost rozpomínání nepatří k nějakému budování, ale patří k odbourávání. Viděli jsme, jak je toto poznání pomalým umíráním., které vychází z hlavy, takže můžeme říci: Tím, co by mohlo být pochopené v intuici, inspiraci a imaginaci, byl lidský organismus budovaný, to žije způsobem nepřístupným dnešnímu poznání v tomto lidském organismu. To ale. co je do něho začleněné mezi narozením a smrtí jakožto naše předmětné poznání, to jej odbourává, to jej ničí. A do tohoto ničení působíme vlastně svým myšlením, svými představami, vyvíjejíce svůj život představ, svůj myšlenkový život.

Nemůžeme být vůbec materialistou, když poznáváme, v čem spočívá vlastně poznání, které tak těsně souvisí se schopností vzpomínky. Neboť kdybychom chtěli být materialisty, tak bychom si museli představovat, že člověk je utvářený svými silami růstu, a že jsou v něm činné jen ty síly, které přijímají látky a dopravují je dále k různým orgánům, aby uskutečňovaly v organismu trávení v širším slova smyslu, museli bychom si tuto schopnost, která spočívá v růstu, v trávení atd.. myslet jako

pokračující a někde vyúsťující do představ, do myšlení, které přichází k předmětnému poznání. Tak to ale není. Lidský organismus je utvářen něčím co je přístupné intuici, inspiraci a imaginaci. Je utvářený tehdy, když tyto síly v sobě zpracoval. Potom ale začíná involuce, potom začíná rozpad. A to, čím začíná rozpad, to je obyčejné poznávání mezi narozením a smrtí.

V obyčejném poznání nepřispíváme k rozvoji tvořivých sil, ale tvoříme při tom nejdříve, odbourávání, základy neustálého elementu smrti v člověku. A do tohoto neustálého elementu smrti vkládáme své poznání. Nepůsobíme v hmotném jako zahradník zrývající zemi, aby podporoval růst, ne, když si představujeme, potom to hmotné ničíme, předáváme hmotné silám smrti. Naše myšlení směřuje k smrti, k ničení života. Myšlení, obyčejné poznání, není spřízněné s pučícím a klíčícím životem, ale je spřízněné se smrtí. A pohlížíme-li na toto lidské poznání, nacházíme analogii jedině v těle, které se po smrti rozpadá. Neboť to, co zde reprezentuje intenzivně, řekl bych, rozpadající se tělo v jisté velikosti, to musí v nás neustále probíhat, když předmětně poznáváme v obyčejném smyslu slova.

Pohlížejme na smrt, chceme-li chápat poznávání. Nepohlížejme na život materialistickým způsobem, ale pohlížejme na to, co je negací, rušením života. Potom dospějeme k pochopení myšlení. Potom ovšem získává to, co nazýváme smrtí, zcela jiný význam. Dostává to jiný význam na základě života. Můžeme již také poznat něco takového ze zevních úkazů. Včera jsem vám řekl: Kulminace materialistického světového názoru nastala v polovině 19. století nebo v poslední třetině 19. století. Tato kulminace pohlížela na smrt jako na něco, co musí být bezpodmínečně odmítnuté a připadala si jistým způsobem vznešeně, pohlížející takto na smrt, která ukončuje život, život, který chtěli lidé vlastně jedině pozorovat a který chtěli sami pozorovat jako ukončený smrtí. Pohlíží se často zpět poněkud opovržlivě na „dětinské lidové vědomí“. Ale vezměte si jedno slovo tohoto „dětinského vědomí“. Vezměte slovo „verwesen“ / setlít/ pro to, co se děje po smrti: „ver-wesen“ /se-tlít/. Předpona „ver“ / s-, se-/ je vždy pohyb k něčemu, co slovo vyjadřuje, „verbrüdern“ /sbra- třít se/ znamená,

pohybovat se ve směru, abychom se stali bratry, „ver- sammeln“ /shromažďovat se/ znamená pohybovat se ve směru „sam- meln“ /shromáždění/. Vniveč „verwesen“ /setlení/ znamená lidově nikoli rozplynout se vniveč, nikoli přestat existovat, ale pohybovat se do „Wesen“ /podstaty, snad i neživého tělesa/. Taková tvoření slov během instinktivního poznání související s duchovním pojetím světa se stala velmi vzácnými. V 19. století se materializovalo, nežilo se již v tom, co bylo duchovním proniknutím slova. A mohlo by se uvést mnoho takových příkladu, které by ukázaly, že se jednoduše již v řeči vyžíval materialismus ve své kulminaci.

Tak můžeme pochopit, jak, potom co byl člověk vybudován, jak jsem včera řekl až k jisté kulminaci silami, které se ukazují v inspiraci - jak potom dospěl k nejvyšší kulminaci v 19. století a jak potom opět následovala jistá dekadence. Můžeme pochopit, že se člověk jaksi vzdálil od síly, která mu dovolovala chápat se vnitřním způsobem, když co nejsilněji vytvořil síly, které jsou nej spřízněnější se smrtí jakožto síly poznání, síly abstrakce. A zde je to. kdy potom vycházejíce z dnešního pozorování, můžeme postoupit k tomu, co je v celém vývoji lidstva vlastním podstatným impulsem toho, co můžeme nazvat materialistickým impulsem poznání v historii.